

Türkiye’de Ailelerin Su Ürünleri Tüketiminin Ekonomik Analizi

Cuma AKBAY^{1*}, Ye im MERAL¹, Halil brahim YILMAZ², Sadık GÖZEK³

¹KSÜ, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Kahramanmara

²AMÜ, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Aydın

³KOSGEB, Kahramanmara .

Geli Tarihi (Received) : 19.12.2012

Kabul Tarihi (Accepted) : 14.11.2013

Özet: Artan su ürünleri tüketimi kalp hastalıkları ve kanser gibi hastalık risklerini azaltmaktadır. Türkiye statistik Kurumu 2003 ve 2009 yılı Bütçe Anketi Verilerinin kullanıldı ı bu çalı mada, Türkiye’de ailelerin su ürünleri tüketim alı kanlıkları incelenmi tir. Ara tırma sonuçlarına göre ülkemizde yıllık ki i ba ina dü en balık ve di er su ürünleri tüketimi 2003 yılında 3.0 kg iken 2009 yılında 3,5 kg’a yükselmi tir. En fazla tüketilen balık türleri sırasıyla hamsi, palamut, istavrit, sardalye, sazan ve alabalıktır. Su ürünleri tüketiminin toplam gıda harcamaları içerisindeki oranı ise 2003 ve 2009 yıllarında sırasıyla %1.2 ve %1.4’dür. Gelir artı ma ba lı olarak su ürünleri tüketiminde de bir artı görölmektedir. Örne in 2009 yılında en dü ük gelir grubunda ki i ba ina dü en yıllık su ürünleri tüketimi 2,0 kg iken en yüksek gelir grubunda 4.7 kg’dır. Gelir, bölgesel farklılıklar, aile reisinin e itim ve çalı ma durumu ve annenin çalı ma durumunun su ürünleri tüketimi üzerinde önemli etkileri oldu u tespit edilmi tir.

Anahtar kelimeler: Balık tüketimi, demografik ve ekonomik faktörler, Türkiye, tüketici davranı ları ve tercihi, su ürünleri tüketimi

Analysis of Households’ Fishery Product Consumption in Turkey

Abstract: Increased fishery products consumption can reduce health problems such as cardiac diseases and cancer. Using data from TUIK’s 2003 and 2009 Budget Survey Data by households, this study examines the households’ fishery product consumption patterns in Turkey. According to results, while average per capita of annual consumptions of fishery products was 3 kg in 2003, it increased to 3.5 kg in 2009. The most consumed fish species are anchovy, bonito, blue fin, sardine, carp and trout. The share of fishery product on total food consumption expenditure in 2003 and 2009 were found to be %1.2 and %1.4, respectively. As income increases, fishery consumption is increases too. For example, while average per capita of annual consumptions of fishery products in the lowest income group in 2009 was 2.0 kg, it was found to be 4.7 kg in the highest income group. It was determined that income, regional differences, the head of household’s education and working status and mother’s working status had significantly affected fishery products consumption.

Key words: Fish consumption, demographic and economic factors, Turkey, consumer attitude and preference, fishery product consumption.

G R

nsan beslenmesinde önemli bir yeri olan su ürünleri sa lıklı beslenmeye katkısı, sanayiye hammadde sa laması, i lenerek pazarlanması ve ihracatıyla önemli bir gıda kolunu olu turmaktadır (Da tekin ve Ak, 2007). Bunun yanı sıra çok sayıda protein, vitamin ve mineral içeren su ürünlerinin vücutta önemli oldu u özellikle omega 3 ve omega 6’nın kanser ve koroner kalp hastalı mdan korudu u ortadadır (Anonim, 2011a; Atar ve Alçiçek, 2009).

Üç tarafı denizlerle çevrili olan ülkemiz, insan beslenmesinde çok önemli bir yeri olan su ürünleri ve özellikle balık çe itlili i açısından zengin bir ülkedir. Son yıllarda hem üretim açısından hem de ki i ba ina tüketim açısından incelendi inde, ini li çıkı lı bir seyir göstermektedir (enol ve Saygı, 2001). 2010 yılında su ürünleri üretimi 2009 yılına göre %4.83 artarak 653 bin tona yükselmi tir. Üretimin yakla ık %61.20’si deniz balıklarından, %7.05’i di er deniz ürünlerinden,

%6.16’sı iç su ürünlerinden ve %25.59’u ise yeti tiricilikten olu maktadır (TÜ K, 2011). Buna ra men Türkiye’de ki i ba ina yıllık su ürünleri tüketim miktarı toplam su ürünleri üretim rakamlarından yola çıkılarak hesaplandı nda 8 kg’dır. Bu rakam Japonya’da 75 kg, AB ülkelerinde 24 kg, Dünyada 17 kg’dır (FAOSTAT, 2011). Türkiye’de dünya ortalamasının yakla ık yarısı kadar su ürünleri tüketilmektedir.

nsanlık tarihinde en eski dönemlerden bu yana en kolay avlanan ve bu yüzden en çok tüketilen besin olan balı m, imdilerde yararı daha çok bilinmekle birlikte hala tüketim miktarının dü ük düzeylerde oldu u görölmektedir. Ülkemizde ki i ba ina dü en tüketim miktarı çok dü ük olmakla birlikte sosyoekonomik ve demografik gruplar itibariyle de farklılık göstermektedir (Anonim, 2011b).

*Sorumlu Yazar: Akbay, C., cakbay@ksu.edu.tr

Türkiye’de, gelece e yönelik gıda maddeleri üretim ve planlamalarının sa lıklı yapılabilmesi için bireylerin ve ailelerin gıda tüketim e ilimlerinin ara tırılması gerekmektedir. Su ürünleri ve balık tüketimi konusunda yapılan çalı malar genellikle yöresel bazda olup ülke geneliyle ilgili yapılan bir çalı ma bulunmamaktadır. Yüksel ve ark., (2010) tarafından Tunceli il merkezinde 348 ki i ile yapılan anket çalı masında, ki i ba ına yıllık balık tüketimi 4,1 kg olarak saptanmı olup, balık tüketimini etkileyen en önemli faktörlerin, bireylerin ya , cinsiyet, e itim, meslek grupları ve gelir düzeyleri oldu u belirlenmi tir. Çalı mada, en fazla be enilen balık alabalık oldu u halde, en fazla tüketilen balık cinsinin hamsi oldu u saptanmı tir. Orhan ve Yüksel (2010) tarafından yapılan Burdur ilinde su ürünleri tüketiminin incelendi i çalı mada ise, ankete katılan 300 bireyin %88,3’ünün balık tüketti i ve balık tüketiminde öncelikli tercihlerin hamsi ve tatlı su balıklarından alabalık oldu u tespit edilmi tir. Aynı ara tırmada, balık tüketiminin özellikle e itim düzeyi ile ili kili oldu u saptanmı tir. Erzurum ilinde tüketicilerin balık tüketim alı kanlı ı konusunda 1500 ki i ile yapılan di er bir çalı mada ise, balık tüketiminin tavuk ve kırmızı etten sonra üçüncü sırada tercih edildi i ve insan sa lı ına faydalı oldu u konusunda tüketicilerin orta düzeyde bilgili oldu u belirlenmi tir (O uzhan ve ark., 2009).

Bireylerin su ürünleri tüketimini gelir ve fiyatla birlikte di er sosyoekonomik ve demografik faktörler belirlemektedir. Bu çalı mada, ülkemizde kırsal ve kentsel alanda ya ayan ailelerin deniz ve tatlı su ürünleri tüketim e ilimleri ve su ürünleri tüketimlerine etki eden sosyoekonomik ve demografik faktörlerin belirlenmesi amaçlanmı tir. Ara tırma sonuçlarının konuyla ilgili uzmanlar ve pazarlamacılar açısından önemli bulgular sa layaca ı ve yararlı olaca ı kanısındayız.

MATERYAL ve YÖNTEM

Bu ara tırmanın ana materyalini, Türkiye genelinde örnekleme yöntemiyle seçilmi ve Türkiye statistik Kurumu tarafından 2003 yılında 25764 aile ve 2009 yılında 10046 aile ile yapılmı olan “Hanehalkı Bütçe Anketi” mikro veri seti olu turmu tur (TÜ K, 2003 ve 2009). Veriler; ailelerin toplam kullanılabilir geliri, gıda harcamaları ve su ürünleri tüketim miktarları ve harcama de erlerinin yanı sıra ailelerin sosyoekonomik ve demografik yapılarını da kapsamaktadır. Aile gelir düzeylerine göre %20’lik dilimler halinde 5 gelir grubuna ayrılmı tir. 1. grup en dü ük gelire sahip aileleri, 5. grup ise en yüksek gelire sahip aileleri temsil etmektedir. Ara tırmada, farklı gelir grupları, bölgeler, yerle im yerleri, farklı aile geni lik grupları, aile reislerinin e itim, cinsiyet, medeni durumu ve çalı ıp çalı mama durumları itibariyle su ürünleri tüketimi incelenmi tir. Analizlerde t-testi ve F-testi kullanılmı tir.

BULGULAR ve TARTI MA

Çizelge 1’de, kırsal ve kentsel yerle im yerlerinde ikamet eden ailelerin gelir grupları itibariyle ortalama gıda harcaması, ortalama su ürünleri tüketim harcaması ve ortalama su ürünleri tüketim miktarı verilmi tir. Toplam harcamaları içerisinde su ürünleri harcamalarının payı 2003 yılı itibariyle ortalama %0.33’ü iken, bu oran kırsal alanda %0.39 ve kentsel alanda ise %0.32’dir.

ncelenen ailelerde aylık su ürünleri tüketim harcamaları de eri gelir düzeyi ile mutlak olarak artarken, oransal olarak azalmakta olup, toplam gıda harcamaları içerisindeki oranı, en dü ük gelir grubunda %0.78 iken, en yüksek gelir grubunda %1.62 ve Türkiye ortalaması ise %1.17’dir. Bu oranlar kırsal ailelerde sırasıyla %0.76, %1.19 ve %1.03 iken, kentsel ailelerde ise sırasıyla %0.79, %1.81 ve %1.22’dir. Aile ba ına dü en ortalama su ürünleri tüketim miktarı 1 kg olup bu miktar gelir grupları itibariyle önemli farklılıklar göstermektedir. En dü ük gelir grubunda bulunan ailelerde ortalama su ürünleri tüketimi 0,63 kg iken, en yüksek gelir grubunda bulunan ailelerde 1,59 kg’dır. Çizelgeden de görülece i gibi, en dü ük gelir grubunda bulunan ailelerin yakla ık %24.13’ü su ürünleri tüketimini tercih ederken, en yüksek gelir grubunda bu oran %44.14’dür. Bu da ülkemizde ailelerin yakla ık yarısının balık tüketmedi ini göstermektedir.

Su ürünleri ana kategoriler olarak incelendi inde, aile ba ına toplam su ürünleri tüketim miktarı, kırsal kesimde 1.07 kg ve kentsel kesimde ise 1.03 kg’dır (Çizelge 1). Ortalama aile geni li i dikkate alındı ında, kırsal ve kentsel alanda ki i ba ına dü en su ürünleri tüketimi sırasıyla 2.78 kg ve 3.10 kg civarındadır (Çizelge 2). Türkiye ortalaması ise 3.00 kg’dır. Anket sonuçlarından hesaplanan su ürünleri tüketiminin üretim rakamlarından hesaplanan rakamlardan daha dü ük çıkmasının en önemli nedenleri, üretimden yola çıkılarak hesaplanan tüketim miktarlarının tamamının iç tüketimde tüketilmemesi ve önemli bir kısmının ise fast-food lokantalarında tüketilmesidir. Ev dı ı su ürünleri tüketimi rakamlarının mevcut olmaması nedeniyle çalı mada evde tüketilen su ürünlerini tüketimi analiz edilmi tir. Hamsi, sazan ve alabalık kırsal kesimde ikamet eden aileler tarafından kentsel kesimdeki ailelere oranla daha fazla miktarda tüketilmektedir. Kırsal ve kentsel aileler arasındaki en önemli farklılık palamut tüketiminde, en az farklılık ise alabalık tüketiminde görülmektedir.

Kırsal ve kentsel kesimdeki ailelerin su ürünleri tüketim miktarları arasındaki benzerliklere kar ılıklı gelir grupları itibariyle su ürünleri tüketim miktarları arasında önemli farklılıklar oldu u belirlenmi tir (Çizelge 2). Türkiye genelinde, en dü ük gelir grubunda yer alan ailelerin ortalama su ürünleri tüketim miktarları 1.91 kg iken, en yüksek gelirli ailelerde bu miktar 4,33 kg’a kadar yükselmi tir. Anket sonuçları, gelir artı ına paralel olarak ailelerin su tüketim miktarının arttı ını, ancak kırsal ve kentsel yerle im yerlerinde ortalama tüketim miktarı itibariyle önemli bir fark olmadı ını göstermektedir.

Çizelge 1. Ailelerin Aylık Ortalama Su Ürünleri Tüketimi ve Harcamaları, 2003

Gelir Grupları	Gıda Harcaması (TL/ay)	Su Ürünleri Tüketim Harcaması (TL/ay)	Su Ürünleri Tüketim Miktarı (kg/ay) ve Tüketim Olasılıkları ⁺	Su Ürünleri Harcamalarının Toplam Harcamalardaki Oranı (%)	Su Ürünleri Harcamalarının Toplam Gıda Harcamalardaki Oranı (%)
Kırsal Yerle im Yerleri					
1. Gelir Grubu	132.30	1.00	0.62 (22.21)	0.36	0.76
2. Gelir Grubu	173.38	1.52	0.88 (27.21)	0.39	0.87
3. Gelir Grubu	199.10	2.26	1.15 (33.80)	0.48	1.13
4. Gelir Grubu	230.09	2.38	1.18 (34.85)	0.39	1.03
5. Gelir Grubu	286.15	3.40	1.52 (37.37)	0.36	1.19
Ortalama	204.18	2.11	1.07 (30.88)	0.39	1.03
Kentsel Yerle im Yerleri					
1. Gelir Grubu	127.06	1.00	0.63 (25.33)	0.29	0.79
2. Gelir Grubu	163.51	1.39	0.73 (30.66)	0.28	0.85
3. Gelir Grubu	193.84	1.99	1.01 (34.71)	0.31	1.02
4. Gelir Grubu	223.16	2.68	1.17 (39.40)	0.31	1.20
5. Gelir Grubu	277.58	5.01	1.62 (46.92)	0.34	1.81
Ortalama	197.02	2.41	1.03 (35.40)	0.32	1.22
Türkiye					
1. Gelir Grubu	128.58	1.00	0.63 (24.13)	0.30	0.78
2. Gelir Grubu	166.38	1.42	0.77 (29.66)	0.30	0.86
3. Gelir Grubu	195.37	2.06	1.05 (34.45)	0.35	1.06
4. Gelir Grubu	225.18	2.59	1.17 (38.08)	0.33	1.15
5. Gelir Grubu	280.07	4.54	1.59 (44.14)	0.35	1.62
Ortalama	199.10	2.32	1.04 (34.09)	0.33	1.17
F – testi	1,532*	277,525*	124,739*	8,095*	101,971*

+: Parantez içerisindeki de erler su ürünleri tüketen ailelerin toplam aileler içerisindeki oranlarını vermektedir
* =0.05'de önemli.

Çizelge 2. Ki i Ba ma Dü en Ortalama Su Ürünleri Tüketim Miktarları (kg/yıl) (2003)

Gelir Grubu	Hamsi	Palamut	stavrit	Sardalye	Sazan	Alabalık	Di er	Toplam
Kırsal Yerle im Yerleri								
1. Gelir Grubu	1.230	0.066	0.070	0.061	0.166	0.025	0.207	1.824
2. Gelir Grubu	1.292	0.135	0.154	0.089	0.283	0.046	0.323	2.341
3. Gelir Grubu	1.637	0.210	0.207	0.121	0.266	0.092	0.509	3.068
4. Gelir Grubu	1.665	0.126	0.188	0.142	0.208	0.102	0.536	2.975
5. Gelir Grubu	1.443	0.271	0.226	0.202	0.376	0.252	0.654	3.494
Ortalama	1.460	0.166	0.173	0.127	0.264	0.109	0.457	2.782
Kentsel Yerle im Yerleri								
1. Gelir Grubu	1.212	0.134	0.114	0.106	0.083	0.041	0.239	1.943
2. Gelir Grubu	1.340	0.189	0.226	0.163	0.049	0.046	0.277	2.294
3. Gelir Grubu	1.558	0.279	0.261	0.172	0.100	0.073	0.428	2.995
4. Gelir Grubu	1.451	0.403	0.414	0.196	0.111	0.118	0.641	3.384
5. Gelir Grubu	1.565	0.680	0.458	0.191	0.134	0.248	1.201	4.763
Ortalama	1.428	0.341	0.298	0.167	0.096	0.107	0.564	3.098
Türkiye								
1. Gelir Grubu	1.217	0.113	0.101	0.092	0.108	0.036	0.229	1.908
2. Gelir Grubu	1.324	0.171	0.202	0.139	0.125	0.046	0.292	2.309
3. Gelir Grubu	1.583	0.257	0.244	0.156	0.152	0.079	0.453	3.018
4. Gelir Grubu	1.520	0.314	0.342	0.179	0.142	0.113	0.607	3.252
5. Gelir Grubu	1.523	0.540	0.379	0.195	0.217	0.249	1.013	4.327
Ortalama	1.438	0.285	0.258	0.154	0.150	0.108	0.530	2.997

Ailelerin çeşitli sosyoekonomik ve demografik özellikleri ile su ürünleri tüketim miktarları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla t- testi ve F-testi uygulanmış ve sonuçlar Çizelge 3'te verilmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, ailelerin gelir grupları

itibarıyla su ürünleri tüketimleri arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki olduğu saptanmıştır. Tüm su ürünleri kategorilerinde F-testi istatistiksel olarak önemli bulunmuştur.

Çizelge 3. Türkiye'de Ailelerin Önemli Bazı Su Ürünleri Tüketim Miktarlarının Karşılaştırılması (kg/ay) (2003)

	Hamsi	Palamut	stavrit	Sardalye	Sazan	Alabalık	Diğer	Toplam
Gelir Grubu								
1. Gelir Grubu	0.40	0.04	0.03	0.03	0.04	0.01	0.08	0.63
2. Gelir Grubu	0.44	0.06	0.07	0.05	0.04	0.02	0.10	0.77
3. Gelir Grubu	0.55	0.09	0.09	0.05	0.05	0.03	0.19	1.05
4. Gelir Grubu	0.55	0.11	0.12	0.06	0.05	0.04	0.23	1.17
5. Gelir Grubu	0.56	0.20	0.14	0.07	0.08	0.09	0.45	1.59
F – testi	13.73*	29.68*	39.58*	8.20*	5.30*	22.97*	61.09*	124.74*
Yerleşim Yeri								
Kırsal	0.56	0.06	0.07	0.05	0.10	0.04	0.19	1.07
Kentsel	0.48	0.11	0.10	0.06	0.03	0.04	0.22	1.03
t – testi	4.07*	-5.02*	-5.01*	-1.15	7.20*	0.89	-1.98*	1.16
Aile Geniliği								
4	0.43	0.11	0.09	0.06	0.03	0.04	0.23	0.99
> 4	0.64	0.09	0.08	0.04	0.09	0.03	0.17	1.14
t – testi	-10.34*	1.88	1.18	4.42*	-7.70*	2.01*	4.12*	-4.52*
Aile reisinin cinsiyeti								
Kadın	0.33	0.06	0.07	0.04	0.02	0.01	0.14	0.67
Erkek	0.52	0.10	0.09	0.06	0.06	0.04	0.22	1.08
t – testi	-8.57*	-3.14*	-2.55*	-2.86*	-5.74*	-5.42*	-4.26*	-11.16*
Aile reisinin eğitim durumu								
Okur-yazar	0.52	0.05	0.05	0.03	0.05	0.02	0.11	0.83
İlköğretim	0.51	0.09	0.09	0.05	0.06	0.03	0.19	1.02
Lise	0.46	0.11	0.11	0.06	0.04	0.06	0.24	1.09
Üniversite	0.45	0.18	0.13	0.06	0.04	0.07	0.46	1.40
F – testi	3.07*	12.04*	15.01*	5.16*	1.19	11.86*	35.98*	26.29*
Aile reisinin medeni durumu								
Bekar	0.35	0.09	0.06	0.07	0.00	0.01	0.13	0.70
Evli	0.50	0.10	0.09	0.05	0.05	0.04	0.21	1.05
t – testi	-3.00*	-0.46	-1.83*	0.49	-8.70*	-4.42*	-2.73*	-3.91*
Aile reisinin iş durumu								
Çalışmıyor	0.48	0.10	0.09	0.06	0.03	0.03	0.18	0.97
Çalışıyor	0.51	0.10	0.09	0.05	0.06	0.04	0.22	1.07
t – testi	-1.75	-0.10	0.43	0.41	-4.69*	-0.60	-2.53*	-3.26*
Annenin iş durumu								
Çalışmıyor	0.47	0.10	0.09	0.05	0.05	0.04	0.20	1.00
Çalışıyor	0.62	0.10	0.09	0.07	0.07	0.04	0.25	1.23
t – testi	-5.37*	0.18	0.47	-2.01*	-2.72*	-0.82	-2.16*	-5.50*

* =0.05'de önemli.

Kırsal ve kentsel kesimdeki aileler itibarıyla da su ürünleri tüketim miktarları arasında sardalye ve alabalık hariç istatistiksel olarak önemli bir ilişki bulunmamıştır. Ailelerin gıda tüketim yapılarında aile genişliği önemlidir (P>0.05). Yapılan t-testi sonucu, istavrit ve palamut hariç diğer su ürünleri kategorilerinde aile genişlik grupları itibarıyla istatistiksel olarak önemli farklar olduğu tespit edilmiştir. Aile reisinin eğitimi ve çalışıp çalışmama durumu ailelerin gıda tüketim

davranışlarını etkileyen önemli bir faktördendir. Çalışmada, aile reisinin iş durumu ile su ürünleri tüketim miktarları arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişki bulunmuştur. Eğitim düzeyinin artması, ailelerin daha bilinçli ürün seçimi yapmalarını sağlamaktadır. Yapılan F-testi sonucu, aile reisinin eğitim durumu su ürünleri tüketiminde istatistiksel olarak önemli bir faktör olarak saptanmıştır. Aile reisinin cinsiyeti ve medeni durumu da su ürünleri

tüketiminde önemli bir faktör olarak karımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra annenin i durumu da su ürünleri tüketiminde önemli bir faktördür. Sonuç olarak, yüksek gelirlili aileler, aile genliliği 4 ve 4'den fazla olanlar, aile reisi erkek ve evli olanlar, üniversite mezunu olan bireyler ile çalı an annenin oldu u aileler genel olarak daha fazla miktarda su ürünleri tüketmektedirler.

Ailelerin ikamet ettikleri yerle im yerleri ve gelir da ılımlı farklılıkları gibi su ürünleri tüketimini etkileyen di er önemli bir faktörde ailelerin ikamet ettikleri üretim bölgelerdir. Çizelge 4'ten de görülece i gibi, ailelerin ortalama su ürünleri tüketim miktarı ve harcama de eri bölgeler itibariyle önemli farklılıklar göstermektedir. Aile ba ına aylık ortalama su ürünleri tüketimi açısından, Do u Karadeniz, Batı Marmara ve stanbul ilk üç sırada yer alırken, en az su ürünleri

tüketim miktarı Kuzeydo u Anadolu ve Akdeniz bölgesinde görülmektedir. Aile ba ına aylık ortalama su ürünleri harcama de eri açısından ise Do u Karadeniz ve Batı Marmara Bölgesi ilk iki sırada yer alırken Kuzeydo u Anadolu son sırada yer almı tır. Bölgelerin ortalama aile genliliği dikkate alınarak hesaplanan ki i ba ına yıllık ortalama su ürünleri tüketim miktarı ve harcama de erleri hesaplandı nda ise ki i ba ına yıllık ortalama su ürünleri tüketimi açısından yine Do u Karadeniz, Batı Marmara ve stanbul ilk üçte yer almaktadır. Kuzeydo u ve Güneydo u Anadolu Bölgeleri son sıralarda yer almı lardır. Ki i ba ına yıllık su ürünleri harcaması açısından da Do u Karadeniz ve Batı Marmara bölgeleri ilk iki sırada yer alırken, Kuzeydo u, Güneydo u ve Ortado u Anadolu Bölgeleri son sıralarda yer almı tır.

Çizelge 4. Bölgeler itibariyle Ortalama Su ürünleri Tüketim ve Harcamaları, 2003

Bölgeler	Aile su ürünleri tüketimi (kg/ay)	Aile su ürünleri Harcama De eri (TL/ay)	Gıda harcamasındaki oranı (%)	Ki i ba ına yıllık su ürünleri tüketimi (kg)	Ki i ba ına yıllık su ürünleri harcaması (TL)
stanbul	1.25	3.32	1.51	3,92	10,45
B. Marmara	1.45	3.41	1.89	5,11	12,00
Ege	1.00	2.70	1.47	3,31	8,95
D. Marmara	1.09	2.15	1.12	3,36	6,66
B. Anadolu	0.84	2.12	1.06	2,52	6,39
Akdeniz	0.59	1.83	0.95	1,79	5,50
O. Anadolu	0.64	1.22	0.62	1,84	3,53
B. Karadeniz	1.24	1.96	1.00	3,54	5,59
D. Karadeniz	2.67	4.51	2.20	7,76	13,11
KD. Anadolu	0.59	0.76	0.35	1,36	1,77
OD. Anadolu	0.93	1.76	0.83	2,13	4,03
GD. Anadolu	0.83	1.51	0.70	1,63	2,97
Türkiye	1.04	2.32	1.17	3,00	6,68

Çizelge 5'te ailelerin ortalama su ürünleri tüketimleri 2003 yılı ve 2009 yılı kar ıla tırmalı olarak verilmi tir. 2009 yılı su ürünleri tüketimleri alt kategoriler itibariyle mevcut olmadı ndan çizelgede sadece toplam su ürünleri tüketim miktarları verilmi tir. Çizelgeden de görülece i üzere, ki i ba ına dü en ortalama su ürünleri tüketim miktarı 2003 yılında yaklaşık 3 kg iken, 2009 yılında bu de er %17 artarak

3,5 kg'a yükselmi tir. Kırsal kesimde ki i ba ına dü en su ürünleri tüketim miktarı az da olsa bir dü ü (%3) gösterirken, kentsel kesimde ya ayan bireylerin su ürünleri tüketim miktarları %26 oranında artı göstermi tir. 2003 yılında su ürünleri harcamalarının toplam gıda harcamaları içerisindeki oranı yaklaşık %1.17 iken, 2009 yılında %1.39'a yükselmi tir.

Çizelge 5. Ailelerin Aylık Ortalama Su Ürünleri Tüketim ve harcamalarındaki Geli meler

Gelir Grupları	2003			2009		
	Ki i ba ma su ürünleri tüketim miktarı (kg/yıl)	Su ürünleri harcamalarının toplam gıda harcamalardaki oranı (%)	Su ürünleri tüketim oranları (%)	Ki i ba ma su ürünleri tüketim miktarı (kg/yıl)	Su ürünleri harcamalarının toplam gıda harcamalardaki oranı (%)	Su ürünleri tüketim oranları (%)
Kırsal Yerle im Yerleri						
1. Gelir Grubu	1.82	0.76	22.21	1.67	0.65	17.72
2. Gelir Grubu	2.34	0.87	27.21	2.57	0.91	28.44
3. Gelir Grubu	3.07	1.13	33.80	3.44	1.12	34.86
4. Gelir Grubu	2.97	1.03	34.85	3.00	1.14	35.55
5. Gelir Grubu	3.49	1.19	37.37	4.41	1.50	44.21
Ortalama	2.78	1.03	30.88	2.70	1.01	28.01
Kentsel Yerle im Yerleri						
1. Gelir Grubu	1.94	0.79	25.33	2.53	0.92	25.18
2. Gelir Grubu	2.29	0.85	30.66	2.85	1.16	31.87
3. Gelir Grubu	3.00	1.02	34.71	4.00	1.31	38.61
4. Gelir Grubu	3.38	1.20	39.40	4.33	1.63	44.92
5. Gelir Grubu	4.76	1.81	46.92	4.74	2.00	48.46
Ortalama	3.10	1.22	35.40	3.90	1.58	39.69
Türkiye						
1. Gelir Grubu	1.91	0.78	24.13	2.01	0.74	20.76
2. Gelir Grubu	2.31	0.86	29.66	2.74	1.06	30.61
3. Gelir Grubu	3.02	1.06	34.45	3.82	1.25	37.51
4. Gelir Grubu	3.25	1.15	38.08	3.99	1.52	42.89
5. Gelir Grubu	4.33	1.62	44.14	4.68	1.91	47.86
Ortalama	3.00	1.17	34.09	3.48	1.39	35.92

SONUÇ

Bu çalı mada, TÜ K tarafından 2003 yılında yapılmı olan “Hanehalkı Bütçe Anketi” verileri kullanılarak, ailelerin su ürünleri tüketim yapıları ve ailelerin sosyoekonomik ve demografik özelliklerinin hamsi, palamut, istavrit, sardalye, sazan ve alabalık gibi su ürünlerinin tüketim miktarları üzerindeki etkileri ara tırılmı tır. Ara tırma sonuçlarına göre, 2009 yılında gıda harcamaları içerisinde su ürünleri harcamalarının payı ortalama %1,4 iken, bu oran kırsal alanda %1,0 ve kentsel alanda ise %1,6’dır. Ki i ba ma dü en su ürünleri tüketim miktarı 2003-2009 döneminde yaklaşık %17 artı göstermi tir. Çalı mada, ailelerin sosyoekonomik ve demografik gruplar itibariyle su ürünleri tüketim miktarlarında farklılık olup olmadığı ara tırılmı ve elde edilen sonuçlara göre, ailelerin su ürünleri tüketimlerinde etkili olan en önemli faktörlerin gelir, e itim ve bölgesel farklılıklar oldu u saptanmı tır. Bu faktörlerin dı nda istatistiksel olarak önemli bulunan di er faktörler ise aile geni li i, aile reisinin cinsiyeti, medeni durumu ve ya ıdır. Bu çalı mada elde edilen sonuçların gerek sosyoekonomik ve demografik grupların su ürünleri tüketim alışkanlıkları konusunda özel ve kamu kurumlarının ihtiyaç duydu u bilgileri sa laması açısından önem arz etmektedir. leride bu konuda yapılacak çalı mlarda fiyat ve gelir esnekliklerinin de analiz edilmesinde yarar vardır.

TE EKKÜR

Bu ara tırmanın verilerini sa layan Türkiye statistik Kurumu (TÜ K)’na çok te ekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2011a. Su Ürünlerinin nsan Sa lı ma Faydaları. <http://www.webhatti.com.tr>.
- Anonim, 2011b. Balık ve Sa lık. <http://www.baliksa.com.tr>.
- Alçıçek, Z., Atar, H.H. 2009. Sürdürülebilir Su Ürünleri. Ulusal Su Günleri, s. 112, 29 Eylül-1 Ekim, Elazı , Türkiye.
- Da tekin, M., Ak, O., 2007. Do u Karadeniz Bölgesinde Su Ürünleri Tüketimi hracat ve thalat Potansiyeli. Sümae Yunus Ara tırma Bülteni, 7(3):14-16.
- FAOSTAT, 2011. Food Balance Sheets (<http://faostat.fao.org>).
- O uzhan, P., Angi , S. , Atamanalp, M., 2009. Erzurum lindeki Tüketicilerin Su Ürünleri Tüketim Alışkanlı nın Belirlenmesi Üzerine Bir Ara tırma. XV. Ulusal Su Ürünleri Sempozyumu, 01-04 Temmuz, Rize.

- Orhan, H., Yüksel, O., 2010. Burdur lı Su Ürünleri Tüketim Anket Uygulaması. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 5(1):1-7.
- enol, ., Saygı, H., 2001. Su Ürünleri Tüketimi için Bir Ekonometrik Model, E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, 18 (3-4): 383-390.
- TÜ K, 2003. Bütçe Anket Verileri. Türkiye statistik Kurumu, Ankara.
- TÜ K, 2009. Bütçe Anket Verileri. Türkiye statistik Kurumu, Ankara.
- TÜ K, 2011. Su ürünleri statistikleri. Türkiye statistik Kurumu, Ankara.
- Yüksel, F., Kuzgun, K., N. ve Özer, ., E.,. Tunceli lı Balık Tüketim Alı kanlı ının Belirlenmesi. Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi, 2(5):28-36.